

**CYNLLUN IAITH CYNGOR GWYNEDD
ADRODDIAD MONITRO 2013-14**

1. Rhagair

Dyma'r Adroddiad Blynyddol olaf y cyflwynir ar y ffurf yma ac sy'n ymateb i ddangosyddion a osodwyd gan Fwrdd yr iaith Gymraeg.

Wedi cyflawni Holiadur y Comisiynydd yn gynharach eleni, disgwyliwn ragor o arweiniad parthed y gofynion ddaw arnom yn sgil y Safonau Iaith. Edrychwn ymlaen at yr her yma ac at barhau i ddatblygu ein hymroddiad i rymuso'r iaith Gymraeg o fewn Gwynedd a thu hwnt.

2. Cydymffurfio a'r Cynllun iaith Gymraeg

Wrth ddisgwyl manylion ynglŷn â gofynion y Safonau iaith, bu Cyngor Gwynedd yn parhau gyda'n Cynllun iaith 2010-2013. O safbwynt Rhaglen Waith y Cynllun, gellir nodi fod amryw o'r Amcanion bellach yn weithredol, tra erys rhai fel gweithredoedd i'w datblygu ymhellach yng ngoleuni'r Safonau. Gellir crynhoi'r sefyllfa fel a ganlyn:

AMCAN	STATWS PRESENNOL	CAMAU AT Y DYFODOL
A.1. Byddwn yn prif-ffrydio'r Gymraeg i bolisiau, mentrau a phenderfyniadau allweddol y Cyngor drwy gryfhau a chadarnhau ein trefniadau prif-ffrydio themau llorweddol	Tref wedi'i sefydlu i asesu effaith posib ein penderfyniadau Cabinet ar yr iaith Gymraeg	Asesu'r angen am unrhyw newidiadau i'r drefn yn unol â gofynion y Safonau iaith
B.1. Bydd y Cyngor yn sicrhau ein bod yn cyfleu a monitro gofynion y Cynllun iaith fel rhan annatod o gyflwyno gwasananethau gan eraill a bod y gofynion yma'n amod ar gyfer cytundeb, grant neu nawdd a ddyrennir gan y Cyngor	Cyflwynir y manylion isod (4(A))	Datblygu'n unol a gofynion y Safonau iaith. Parhau i ddatblygu trefniadau monitro Gwasanaeth Cymdeithasol yn unol ag adolygiad y Ganolfan Cynllunio iaith
B.2. Sicrhau fod cytundebau cyd-ddarparu'n arwain at wasanaethau sy'n cydfynd a gofynion y Cynllun iaith	Parhau i sicrhau nad yw cytundebau cyd-ddarparu'n tanseilio ein hymrwymiad parthed yr iaith Gymraeg	Datblygu'n unol a gofynion y Safonau, gan barhau i bwysu ar gyrrff eraill edrych tu hwnt i isafswm y gofynion

AMCAN	STATWS PRESENNOL	CAMAU AT Y DYFODOL
B.3. Sicrhau fod Gwasanaethau Ieuenctid yn hyrwyddo'r iaith Gymraeg	Gweler 3A) isod	Parhau i gyd-weithio a'r Gwasanaeth Ieuenctid i hyrwyddo'r iaith Gymraeg
C.1. Bydd y Cyngor yn sicrhau a cheisio gwella yr amrediad o wasananethau o safon drwy gyfrwng y Gymraeg	Wedi cyflwyno adroddiad yn flynyddol i Fwrdd yr iaith Gymraeg ac yn ddiweddarach, comisiynydd yr iaith Gymraeg	Monitro cydymffurfiaeth yn unol â gofynion y Safonau Iaith
C.2. Sicrhau (yn unol â DIG2) fod staff y brif dderbynfa, canolfan gyswllt neu siop-un-stop yn gallu cynnig gwasananeth dwyieithog	Gweler 4B) isod	Parhau i sicrhau staff dwyieithog yn Siop Gwynedd a'r Ganolfan Alw
C.3. Gwarantu safon cyfieithu ac iaith y Cyngor	Uned Gyfieithu o fewn y Cyngor- ar gael i gyfieithu a chywiro. CySill ar bob cyfrifiadur	Parhau i fonitro cwynion yn erbyn safon iaith
C.4. Hyrwyddo'r iaith Gymraeg drwy Dechnoleg Gwybodaeth	Strategaeth TG yn ymrwymo i gofnodi darpariaeth iaith Gymraeg fel dewis diofyn lle bo'n bosib ar bob cymhwysydd Windows sy'n bodoli'n ddwyieithog	Parhau gyda'r ymrwymiad a chydymffurfio a gofynion TG y Safonau Iaith
C.5. Sicrhau a hyrwyddo dewis iaith mewn cyfarfodydd	Sicrhau cyfarfodydd Cymraeg (mewnol a dwyieithog (cyhoeddus) ac annog staff i gyfrannu drwy gyfrwng y Gymraeg mewn cyfarfodydd allanol	Parhau gyda'r ymrwymiad, gan fonitro a gweithredu ar unrhyw gwynion
CH.1. Cydymffurfio a'r gofyn i gyflwyno hunaniaeth gorfforaethol sy'n gwbl ddwyieithog ac sy'n hyrwyddo'r iaith Gymraeg	Holl ddeunyddiau cyhoeddus y Cyngor yn ddwyieithog (arwyddion, papurau pennawd, ffurflenni, deunydd arddangos ayb.)	Parhau gyda'r ymrwymiad, gan fonitro a gweithredu ar unrhyw gwynion

AMCAN	STATWS PRESENNOL	CAMAU AT Y DYFODOL
CH.2. Sicrhau hyd eithaf ein gallu bod arwyddion ac enwau lleoedd o fewn y Sir yn adlewyrchu Cymreictod, hanes a diwylliant yr ardal	Yr amcan yn weithredol	Parhau i ddatblygu ein hymrwymiad i enwau ac arwyddion Cymraeg hyd eithaf ein gallu
D.1. Datblygu Strategaeth Sgiliau ieithyddol i staff yn seiliedig ar ganllawiau Recriwtio a'r Iaith Gymraeg Bwrdd yr Iaith	Parhau i sicrhau staff sy'n gallu'r Gymraeg yn unol â gofynion eu swyddi a'r ymrwymiad i weinyddiaeth fewnol cyfrwng Cymraeg	Datblygu'n unol a'n gofynion a gofynion y Safonau Iaith
D.2. Darparu hyfforddiant iaith Gymraeg i staff (DIG 4a)	Gweler adroddiad y Swyddog Datblygu Gweithlu (Atodiad 2)	Parhau i sicrhau cyfleoedd i ddysgu a gwella sgiliau ieithyddol staff
D.3. Sicrhau hyfforddiant ymwybyddiaeth iaith i staff (DIG4b)	Hyfforddiant Ymwybyddiaeth iaith ar gael i staff ac Aelodau	Hyrwyddo'r hyfforddiant a datblygu modiwl e-ddysgu ar Ymwybyddiaeth iaith
D.4. Sicrhau fod staff yn ymwybodol o ofynion y Cynllun Iaith ac yn hyrwyddo'r iaith gyda hyder	Canllaw ar ofynion iaith i staff ac yn rhan o'r broses anwytho	Adolygu'r trefniadau yn unol â gofynion y Safonau Iaith
D.5. Sicrhau fod cwynion yn erbyn y Cynllun Iaith yn cael eu hymdrin â hwy yn unol â safonau corfforaethol y Cyngor	Gweler 3C) isod. Cwynion yn cael eu hadrodd i'r Pwyllgor Iaith yn ogystal	Parhau i adrodd cwynion i'r Pwyllgor Iaith a'r Comisiynydd yn unol â gofynion y Safonau

3) Ansawdd Gwasanaethau Rheng Flaen

A) Darpariaeth Gwasanaeth Ieuentid Cyfrwng Cymraeg

Mae'r Gwasanaeth Ieuentid yn cynnal eu holl weithgareddau drwy gyfrwng y Gymraeg ac/ neu'n ddwyieithog. Mae'n dyrannu grantiau yn flynyddol i'r Urdd a'r Ffermwyr Ifanc; sef dau fudiad sy'n cynnig gweithgareddau cyfrwng Cymraeg i bobl ifanc.

Yn ein Hadroddiadau Monitro blaenorol, cafwyd manylion y gwaith a gyflawnwyd drwy Hunaniaith i hyrwyddo'r iaith Gymraeg drwy'r Gwasanaeth Ieuentid. Lluniwyd nifer o weithgareddau er mwyn hyrwyddo a chodi ymwybyddiaeth o'r Gymraeg ymysg aelodau'r Clybiau, a gellir adrodd eto eleni ein bod yn parhau i ddefnyddio'r gweithgareddau a'r adnoddau yma yng Nghlybiau Ieuentid y Sir.

B) Siop Gwynedd

DIG 2 Nifer a % swyddi'r ganolfan gyswllt neu siop-un-stop a ddynodwyd yn rhai "Cymraeg hanfodol" ac a lenwyd gan staff dwyieithog:

Lleolir Prif Dderbynfeydd y Cyngor yn y Pencadlys, Penrallt (Caernarfon), Neuadd y Dref (Bangor), Siop Gwynedd, Ffordd y Cob (Pwllheli), Penarlâg (Dolgellau)

Nifer Staff	Siaradwyr Cymraeg (nifer a %)	Cymraeg Hanfodol (nifer a %)
15	15 (100%)	15 (100%)

Y Ganolfan Gyswllt ym Mhenrhyndeudraeth sy'n ymdrin ag ymholiadau ffon, a nodir isod y manylion ynglŷn â sgiliau ieithyddol y staff:

Canolfan Gyswllt Penrhyndeudraeth

Nifer Staff	Siaradwyr Cymraeg (nifer a %)	Cymraeg Hanfodol (nifer a %)
29	29 (100%)	29 (100%)

C) Canolfannau Hamdden: Cynllun Pencampwyr Iaith Canolfannau Hamdden y Fro Gymraeg

- (i) Mae gan bob un o'r canolfannau hamdden reolwr sy'n Bencampwr Iaith.
- (ii) Ers yr adroddiad diwethaf, nodir bod y sefyllfa wedi gwella yng Nghanolfannau Bangor a Thywyn. 'Roedd 11 allan o'r 30 o staff ym Mangor yn mynychu gwersi ac yn ceisio siarad mwy o Gymraeg ac adroddir bod fwy o Gymraeg yn cael ei siarad yng Nghanolfan Tywyn hefyd, gyda'r rheolwr bellach yn gallu dilyn y drafodaeth drwy gyfrwng y Gymraeg mewn cyfarfodydd.
- (iii) Mae problemau'n parhau yng Nghanolfan Hamdden Dolgellau gyda rhai staff yn ddihyder, neu'n amharod, i ddefnyddio'r Gymraeg, er y ceisid dwyn perswâd arnynt i, o leiaf, gyfarch cwsmeriaid yn Gymraeg.
- (iv) Ceir llwyddiant ymysg y sawl sy'n mynychu cyrsiau; gydag un aelod o staff yn ennill gwobr Dafydd Orwig
- (iv) Mae'r adran yn parhau i ddwyn pwysau ar staff sy'n amharod i ddefnyddio'r Gymraeg a rhoddir ystyriaeth i ddisgyblu dan rai amgylchiadau.
- (vi) Gwelir gwerth i'r Cynllun Pencampwyr Iaith ac mae'r Adran yn ystyried sefydlu cynllun tebyg yng nghartrefi preswyl y sir.

Ch) Cwynion yn Erbyn y Cynllun Iaith

DYDDIAD	CWYN	YMATEB
Ebrill 2013	Defnydd o'r enw 'Rhedyw Road' yn hytrach na 'Ffordd Rhedyw' ar y system yn dilyn ceisiadau cynllunio	Y Gwasanaeth yn dueddol o ddefnyddio beth mae'r ymgeisydd wedi ei gyflwyno. Pan ddaw achosion i'r amlwg, maent yn eu cywiro ac yn ychwanegu'r enw Cymraeg i'r basdata. Mae'r enw wedi ei wirio yn yr achos yma

DYDDIAD	CWYN	YMATEB
Awst 2013	Swyddogion Cynllunio yn cyflwyno eu hachos mewn apêl cynllunio drwy gyfrwng y Saesneg a'r ddogfennaeth a ddarparwyd ganddyn nhw hefyd yn uniaith Saesneg	<p>Cyflwynwyd yr apêl i'r Arolygaeth Gynllunio yn y Saesneg. Ystyrir apêl ar ffurf gwrandawriad yn gyfystyr a thribiwnlys neu wrandawriad cyfreithiol, ac yn y cyd-destun yma, credir fod Polisi Dwyieithrwydd Gerbron y Llysoedd a weithredir gan y Cyngor yn berthnasol. Mae'r Polisi yn datgan, "bydd Cyngor Gwynedd yn ymdrin ag achosion a gychwynnir gan neu yn erbyn unigolion...yn newis iaith yr unigolion hynny, boed yn Gymraeg neu Saesneg." Mae hefyd yn datgan y "bydd y sawl sy'n cynrychioli'r Cyngor yn cyflwyno'r achos ar lafar yn iaith yr achos". O ganlyniad, cynhaliwyd y gwrandawriad yn Saesneg gyda chyfieithydd ar y pryd yn bresennol.</p> <p>Bu i'r dogfennau ysgrifenedig gael eu darparu yn y Saesneg, gan mai Saesneg oedd dewis iaith yr asiant oedd yn cyflwyno'r apêl. O safbwynt dogfennau apêl, mae'r amserlen yn dynn, ac felly maent yn cael eu darparu yn gyntaf yn yr iaith mae'r apelydd wedi ei ddewis. Credir fod lle i wella trefniadau o safbwynt y ddogfennaeth er mwyn sicrhau fod dogfennau'r Cyngor fydd ar y ffeil apêl gyhoeddus yn ddwyieithog, gan dderbyn bod oblygiadau costau mewn perthynas â chyflawni hyn</p>

DYDDIAD	CWYN	YMATEB
Awst 2013	Cwyn gan Aelod ynglŷn ag adroddiad data gan y Gwasanaeth Trafnidiaeth a Stryd uniaith Saesneg; hwn yn rhydd i'w rannu i etholwyr, ond fersiwn Cymraeg ddim ar gael tan yn ddiweddarach	Paratowyd yr adroddiad dechreuol yn Saesneg gyda fersiwn Gymraeg ar gael yn ddiweddarach. Cylchredwyd y fersiwn Saesneg cyn yr un Gymraeg i'r aelod mewn ymgais i hwyluso trafodaeth ar faterion oedd o gryn ddiddordeb yn lleol. Mae'r Adran yn cydnabod bod y gwaith o gyfieithu a chylchredeg y fersiwn Gymraeg wedi cymryd mwy o amser nag a ddylai yn yr achos yma. Bu'r gwyn yn ysgogiad i'r Adran i sicrhau bod y fersiwn Gymraeg wedi ei chylchredeg ac i atgoffa swyddogion o'r angen i geisio cael fersiynau Cymraeg a Saesneg yn barod ar yr un pryd.
Awst 2013	Cais gan yr Adran Economi a Chymuned i newid defnydd adeilad wedi'i wneud drwy gyfrwng y Saesneg yn unig	Ymddengys y rhoddwyd y cais i mewn gan bensaer oedd yn gweithio i'r Cyngor heb ei basio i'r Adran yn gyntaf. Noder fod amserlen y cais yn dynn iawn yn ogystal. Dywed yr Adran eu bod bellach wedi cyflwyno copi Cymraeg o'r cais, a'u bod yn hyderus mai eithriad bu'r achos yma.
Medi 2013	Cwyn ynglŷn â safon ieithyddol e-bost gan y Cyngor ynglŷn â'r Gofrestr Etholwyr	Yr Adran yn anfon ymddiheuriad a fersiwn diwygiedig
Hydref 2013	Cwyn ynglŷn â gohebiaeth cofrestru etholwyr, gyda'r fersiwn Saesneg fwyaf amlwg wrth ei dynnu o'r amlen	Yr Uned wedi ymateb i'r gwyn ac yn cysylltu â'r cwynydd

DYDDIAD	CWYN	YMATEB
Tachwedd 2013	Cwyn ynglŷn â ffurflenni trwydded tafarn ond ar gael yn y Saesneg- cais gan y Comisiynydd Iaith am esboniad o'r sefyllfa	Cysylltu â'r Uned berthnasol, a derbyn esboniad nad oes fersiwn Cymraeg cyfredol ar gael. Yr Uned eisoes wedi codi hyn gyda'r Llywodraeth. Cyfeiriwyd y mater yn ôl at y Comisiynydd Iaith am arweiniad pellach.
Tachwedd 2013	Derbyn sylwadau gan Fenter Iaith Dyffryn Ogwen yn datgan pryder ynglŷn â materion cynllunio a'r iaith Gymraeg ac yn gofyn i'r Cyngor gasglu gwybodaeth a llunio strategaethau cynllunio cymunedol ar gyfer wardiau'r sir	Yr Adran Reoleiddio'n ymateb gydag amlinelliad o'r fframwaith statudol. Gwahodd sylwadau ffurfiol gan y Fenter Iaith fel rhan o'r ymgynghoriad cyhoeddus ar gyfer Cynllun Drafft Adneuo fel rhan o broses y Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd.
Tachwedd 2013	Cwyn ynglŷn â'r defnydd o 'Gaul Street' mewn Adroddiad Archwilio Llifogydd	Atgoffa'r Adran berthnasol mai fersiynau Cymraeg enwau strydoedd a ddefnyddir gan y Cyngor
Tachwedd 2013	Cwyn ynglŷn â'r gwersi cerdd a ddarparir drwy ysgolion- nad yw safon Cymraeg rhai tiwtoriaid yn ddigonol i sicrhau gwersi drwy gyfrwng yr iaith	Yr Adran yn ymateb, gan gydnabod ei bod yn anodd recriwtio arbenigwyr cerdd cwbl rugl, ond yn pwysleisio'r gefnogaeth iaith a gynigir, ynghyd a hyfforddiant ar dermau cerddorol.
Mawrth 2014	Cwyn ynglŷn ag iaith wallus mewn e-bost yn arwain at alw i'r Swyddog fynychu Cwrs Gloywi Iaith	Cyswllt a'r Rheolwr Llinell yn amlygu nad yw anfon negeseuon swyddogol yn rhan o waith arferol y Swyddog dan sylw. Gwnaeth hyn mewn ymateb i bwysau ar weddill Adran. Cytunwyd fod sgiliau iaith yr unigolyn yn addas i ddyletswyddau'r gwaith ac i gynnal y Gymraeg fel iaith fewnol

O safbwynt cwynion yn erbyn Cynllun Iaith y Cyngor, gellir crynhoi tabl i) uchod fel a ganlyn, yn unol â dangosydd Bwrdd yr Iaith Gymraeg

iii) DIG 6

Nifer Cwynion	% a ymdriniwyd â hwy	Ymdrîn yn ôl safonau corfforaethol
11	100%	100%

4. Rheolaeth a Gweinyddiad y Cynllun

A) Trefniadau Trydydd Parti

i) Contractau Gofal Cymdeithasol

Yn ystod 2013, comisiynwyd Y Ganolfan Cynllunio Iaith i gynnal arolwg o ofynion ac ymarfer Cyngor Gwynedd wrth ddarparu gwasanaethau Cartrefi Gofal (Preswyl a Nyrsio), a Gofal Cartref er mwyn sicrhau ein bod yn parhau i arddel y safonau gorau posib mewn perthynas â iaith.

Dros y flwyddyn, mae'r Adran Gwasanaethau Cymdeithasol wedi bod yn ymateb i argymhellion yr arolwg, gan osod gofynion uwch a mwy penodol. Mae'r drefn monitro'n adnabod a chyfarch unrhyw bryderon, gan lunio cynllun gwella. Gall hyn gynnwys:

- Hyfforddiant ieithyddol rhad ac am ddim trwy Bartneriaeth Gweithlu Gwynedd
- Anogaeth a tharged i recriwtio staff dwyieithog o fewn amserlen benodedig
- Sicrhau bod staff sy'n gallu'r Gymraeg ar bob shift mewn cartref gofal
- Nodi anghenion iaith defnyddwyr ar gynlluniau gofal er mwyn sicrhau gweithwyr gofal cartref addas
- Codi ymwybyddiaeth ieithyddol darparwyr a'u hymwybyddiaeth o adroddiad Y Ganolfan Cynllunio Iaith
- Cryfhau cymalau ieithyddol o fewn ein cytundebau'n unol ag argymhellion Y Ganolfan Cynllunio Iaith.

Dan y drefn newydd, sefydlwyd gwaelodlin mewn perthynas â gofal preswyl a chartref, gyda bas data i fonitro cydymffurfiaeth iaith.

Mewn ymateb i ofynion "Mwy Na Geiriau", sefydlwyd Grŵp Tasg i fonitro ein cynnydd yn erbyn y disgwyliadau: Bydd y Grŵp yn craffu cydymffurfiaid darparwyr trydydd parti yn y maes Gwasanaethau Cymdeithasol a'r data monitro ddaw o'r bas data newydd.

Gan ein bod wedi adolygu a chryfhau ein trefniadau, gwelwn fod y ffigyrau a gasglwyd hyd yma ar % cydymffurfio fod yn is na'r gorffennol. Hyderwn fodd bynnag y bydd hyn yn rhoi darlun gwell o'r gwir sefyllfa ac yn adnabod meysydd penodol ar gyfer gwella. Lle ceir diffyg cydymffurfiaeth, bydd yr Adran yn gweithio i sicrhau gwelliant ac yn parhau i fonitro ac adrodd ar y sefyllfa.

Mudiadau Gwirfoddol

Nifer	% wedi'u monitro	% yn cydymffurfio	% ddim yn cydymffurfio
22	60%	75%	25%

Sylwadau:

Polisi iaith ddim yn ddigon cynhwysfawr

Polisi iaith ddim ar gael yn y ddwy iaith

Peth o wybodaeth i'r cyhoedd ddim ar gael yn ddwyieithog

Darparwyr Gofal Cymunedol

Nifer	% wedi'u monitro	% yn cydymffurfio	% ddim yn cydymffurfio
10	100%	60%	40%

Sylwadau:

Llai na 50% o staff yn siarad Cymraeg

Angen sicrhau for pob cleient yn derbyn gwasanaeth yn unol ag anghenion iaith

Peth o wybodaeth ar gael i staff ddim yn ddwyieithog

Cartrefi Annibynnol

Nifer	% wedi'u monitro	% yn cydymffurfio
26	65%	Rhwng 90-100% 29.5% Rhwng 50-90% 41% Rhwng 0-50% 29.5%

Sylwadau:

Cydymffurfiaieth yn is mewn Cartrefi Nyrsio

Mwy o nyrsys yn tueddu i fod yn ddi-Gymraeg (dod a chydymffurfiaeth y cartref i lawr)

Cydymffurfiaieth yn is mewn rhai ardaloedd

Cartrefi ddim yn nodi'r niferoedd sy'n dysgu Cymraeg

Gweler yn ogystal gopi o'n adroddiad ar ymateb Cyngor Gwynedd i Fframwaith Strategol Mwy Na Geiriau yn Atodiad 1.

i)a iii) Contractau sy'n darparu ar gyfer pobl ifanc a chontractau ar gyfer darpariaeth cyn oed ysgol

Drwy Bartneriaeth Gwynedd a Môn, mae Cyngor Gwynedd wedi comisiynu pedwar Pecyn Strategol (LOT 1-4) ar gyfer gweithredu Cynllun 'Teuluoedd yn Gyntaf Gwynedd 2013- 2017' yn ogystal ag ariannu Tîm Gyda'n Gilydd a phe cyn ar gyfer 'Hyrwyddo Llais Rhieni, Plant a Phobl Ifanc'.

Pecynnau Strategol Teuluoedd yn Gyntaf Gwynedd
(Darparu gwasanaeth ar gyfer plant, pobl ifanc a theuluoedd)

LOT	DARPARWR ARWEINIOL	DARPARWYR CEFNOGOL
Lot 1 – Cefnogi Teuluoedd Gwynedd drwy hyrwyddo rhiantu cadarnhaol a chryfhau gwydnwch teulu	Caban Bach Barnardos	Uned Blynyddoedd Cynnar, Cyngor Gwynedd Derwen GISDA Cartref Bontnewydd YJS Gwynedd a Môn NYAS Gweithredu Dros Blant
Lot 2 – Cefnogi Teuluoedd Gwynedd drwy hyrwyddo gwybodaeth a llythrennedd ariannol a chynorthwyo rhieni i mewn i waith	CAB Gwynedd	Gwasanaeth Llyfrgelloedd Cyngor Gwynedd GISDA Barnardos, Caban Bach
Lot 3 - Cefnogi Teuluoedd Gwynedd drwy gyfleoedd chwarae, chwaraeon a hamdden egnïol	Uned Blynyddoedd Cynnar, Cyngor Gwynedd	Derwen
Lot 4 – Cefnogi Teuluoedd Gwynedd drwy'r blynyddoedd cynnar	Uned Blynyddoedd Cynnar (Cyngor Gwynedd)	BCUHB Barnardos, Caban Bach
Teuluoedd yn Gyntaf - Tîm Gyda'n Gilydd a datblygu gweithlu	Tîm Gyda'n Gilydd, Cyngor Gwynedd	

Hyrwyddo Llais Rhieni, Plant a Phobl Ifanc	Cartref Bontnewydd a Phrifysgol Bangor	Cartref Bontnewydd a Phrifysgol Bangor
---	---	---

Mae'r cynlluniau hyn i gyd wedi eu monitro ac mae 100% yn cydymffurfio a gofynion Cynllun Iaith.

Noder yn ogystal, fod gwaith yn parhau i gryfhau'r trefniadau ieithyddol rhwng Derwen a'r Bwrdd Iechyd. Adolygwyd y Canllawiau Iaith ar sail sylwadau'r Comisiynydd Iaith ac anghenion y tîm, a bydd y ddau gorff yn trafod dulliau ar gyfer monitro gweithrediad y canllawiau.

5. Digonolrwydd Sgiliau Iaith Gymraeg

A) Hyfforddiant Iaith ac Ymwybyddiaeth Iaith

Hyfforddiant yn y Gymraeg

Gweler adroddiad y Swyddog Datblygu Gweithlu (Atodiad 2)

Hyfforddiant Ymwybyddiaeth Iaith

Mae Hyfforddiant Ymwybyddiaeth iaith ar gael drwy Uned Hyfforddiant gwasanaethau Cymdeithasol ac yn gorfforaethol. Eleni, cyflwynwyd Hyfforddiant Ymwybyddiaeth iaith i Aelodau'n ogystal.

Y brif her, fel y nodwyd mewn Adroddiadau blaenorol yw hyrwyddo'r cyrsiau. At y dyfodol, byddwn yn edrych ar gael hyfforddiant ar-lein fel rhan o'r prosiect e-ddysgu. Bydd Ymwybyddiaeth iaith hefyd yn cael ei gyflwyno i staff gwasanaethau Cymdeithasol sy'n derbyn hyfforddiant iaith.

B) Sgiliau Ieithyddol Staff

Mae'r niferoedd isod yn seiliedig ar ymatebion Penaethiaid Adran. Gan fod y mwyafrif helaeth o staff y Cyngor yn gallu siarad Cymraeg, gofynnwyd iddynt nodi faint o staff sy'n Ddi-Gymraeg.

GWASANAETH	UNED	ARDAL	NIFER	NIFER DDIM YN SIARAD CYMRAEG
Addysg	Adnoddau	Arfon	1	0
	Anghenion Arbennig	Arfon Dwyfor Anhysbys	10 1 12	0 0 0
	Consortium Addysg	Arfon	3	0
	Cyflogau a Chontractau Ysgolion	Arfon	5	0
	Cymorth i Fyfyrrwyr	Arfon	2	0
	Disgyblion a Chynhwysiad	Arfon Dwyfor Meirion Anhysbys	10 1 3 25	0 0 0 0
	Lles	Arfon Dwyfor Meirion Anhysbys	4 1 3 3	0 0 0 0
	Mynediad Adeiladau ac Arlwyo	Arfon Dwyfor Anhysbys	4 1 1	0 0 0
	Swyddfeydd Ardal Addysg	Arfon Dwyfor Anhysbys	1 9 1	0 0 0
	Trefniadaeth Ysgolion	Arfon Meirion	6 1	0 0
	Uned Reoli	Arfon	2	0
	Ysgolion	Arfon Dwyfor Meirion Anhysbys	1,371 475 695 421	0 0 0 0
Addysg Cyfanswm			3,072	0 (100% yn siarad Cymraeg)

GWASANAETH	UNED	ARDAL	NIFER	NIFER DDIM YN SIARAD CYMRAEG
Adnoddau Dynol	Adnoddau Dynol a Datblygu'r Gyfundrefn	Arfon Anhysbys	5 1	0 0
	Cefnogol	Arfon	32	0
	Dysgu a Datblygu	Arfon Anhysbys	15 1	0 0
	Iechyd a Diogelwch	Arfon Anhysbys	10 5	0 0
	Personél	Arfon Anhysbys	17 1	0 0
	Uned Rheoli	Arfon	4	0
Adnoddau Dynol Cyfanswm			91	0 (100% yn siarad Cymraeg)

GWASANAETH	UNED	ARDAL	NIFER	NIFER DDIM YN SIARAD CYMRAEG
Gofal Cwsmer	Cyfathrebu	Arfon	5	0
	Cynllunio Argyfwng	Arfon	3	0
	Cyswllt Cwsmer	Arfon Dwyfor Meirion Anhysbys	13 5 28 3	0 0 0 0
	Eiddo	Arfon Anhysbys	23 1	0 0
	Gwybodaeth	Arfon	3	0
	Llyfrgelloedd	Arfon Dwyfor Meirion Anhysbys	38 9 18 10	0 0 0 0
	Technoleg Gwybodaeth	Arfon	46	1
	Uned Reoli	Arfon	2	0
Gofal Cwsmer Cyfanswm			207	1 (99.5% yn siarad Cymraeg)

GWASANAETH	UNED	ARDAL	NIFER	NIFER DDIM YN SIARAD CYMRAEG
Priffyrdd a Bwrdeistrefol	Comisiynu	Arfon	21	0
		Dwyfor	13	0
		Meirion	19	0
		Anhysbys	19	0
	Fflyd	Arfon	10	0
		Dwyfor	11	0
		Meirion	8	0
		Anhysbys	6	0
	Gwaith Bwrdeistrefol	Arfon	104	0
		Dwyfor	71	0
		Meirion	79	0
		Anhysbys	75	0
	Gwaith Priffyrdd	Môn	2	0
		Arfon	29	0
		Dwyfor	21	0
		Meirion	38	0
		Anhysbys	30	0
	Trin Gwastraff	Arfon	2	0
		Meirion	10	1
		Anhysbys	5	0
	Uned Rheoli	Arfon	3	0
		Anhysbys	1	0
Priffyrdd a Bwrdeistrefol Cyfanswm			577	1 (99.8% yn siarad Cymraeg)

GWASANAETH	UNED	ARDAL	NIFER	NIFER DDIM YN SIARAD CYMRAEG
Rheoleiddio	Amgylcheddol	Arfon Dwyfor Meirion Anhysbys	30 5 5 1	0 0 0 0
	Bwyd Iechyd a Diogelwch	Arfon Dwyfor Meirion Anhysbys	9 4 3 1	0.4fte 0 0 0
	Canol Gwarchod y Cyhoedd	Arfon Dwyfor Meirion Anhysbys	4 1 2 1	0 0 0 0
	Cynllunio	Arfon Dwyfor Meirion	1 20 2	0 0 0
	Llygredd a Difa Pla	Arfon Dwyfor Meirion	5 5 3	0 0 0
	Safonau Masnach	Arfon Dwyfor Meirion Anhysbys	9 3 9 1	0 0 0 0
	Trafnidiaeth a Gofal Stryd	Arfon Dwyfor Anhysbys	56 3 24	0 0 14
	Trwyddedu	Arfon Dwyfor Meirion	2 1 1	0 0 0
	Uned Rheoli	Arfon	2	0
Rheoleiddio Cyfanswm			213	14.4 (93.2% yn siarad Cymraeg)

GWASANAETH	UNED	ARDAL	NIFER	NIFER DDIM YN SIARAD CYMRAEG
Ymgynghoriaeth	Ffyrdd a Pheirianeg	Arfon Meirion Dwyfor	49 6 6	8 2 1
	Adeiladu ac Amgylcheddol	Arfon Meirion Dwyfor	37 14 8	1 0 0
	Uned Busnes	Arfon Meirion Dwyfor	8 0 1	1 0 0
	Uned Reoli	Arfon Meirion Dwyfor	3 0 0	0 0 0
Ymgynghoriaeth Cyfanswm			132	13 (90.2% yn siarad Cymraeg)

GWASANAETH	UNED	ARDAL	NIFER	NIFER DDIM YN SIARAD CYMRAEG
Democratiaeth a Chyfreithiol	Cyfreithiol		15	0
	Cofrestru	Arfon Dwyfor Meirion Anhysbys	17 3 6 2	0 0 0 0
	Cydymffurfio ac laith	Arfon	11	0
	Uned Rheoli	Arfon	2	0
Democratiaeth a Chyfreithiol Cyfanswm			56	0 (100% yn siarad Cymraeg)

Gwasanaeth	Uned	Ardal	Nifer	Nifer ddim yn siarad Cymraeg

Strategol a Gwella	Uned Rheoli	Arfon	5	0
	Cynllunio Strategol	Arfon	18	1
	Rhaglenni	Arfon	8	0
	Gwasanaeth Democrataidd	Arfon	16	0
	Partneriaethau Môn a Gwynedd	Arfon/Môn	21	1
	Gwella Perfformiad ac Effeithlonrwydd	Arfon	9	0
	Cefnogi Newid	Arfon	1	0
	Prosiectau	Arfon	15	0
Strategol a Gwella Cyfanswm			92	2 (97.8% yn siarad Cymraeg)

GWASANAETH	UNED	ARDAL	NIFER	NIFER DDIM YN SIARAD CYMRAEG
Gwasanaethau Cymdeithasol, Tai a Hamdden	Canolfannau Hamdden	Arfon Dwyfor Meirion	124 65 70	13 0 5
	Rheolaeth Tai	Arfon Dwyfor	3 1	0 0
	Cefnogi Pobl	Arfon	3	0
	Digartrefedd a Tai Cefnogol	Arfon Dwyfor Meirion TOT Arfon Hosteli	10 4 4 7 7	1 0 0 0 2
	Tai Sector Breifat	Arfon Meirion Dwyfor	7 10 8	0 0 1
			323	22 (93.2% yn siarad Cymraeg)

D.S. Disgwylir fwy o ffigyrau o Wasanaethau Cymdeithasol fod ar gael erbyn y cyfarfod

GWASANAETH	UNED	ARDAL	NIFER	NIFER DDIM YN SIARAD CYMRAEG
-------------------	-------------	--------------	--------------	-------------------------------------

Cyllid	Archwilio Mewnol	Arfon	12	0
	Atal Twyll Budd Dal	Arfon	4	0
	Buddsoddi a Rheolaeth Trysorlys	Arfon	3	0
	Cyflogau	Arfon	11	0
	Cyfrifeg	Arfon	46	0
	Pensiynau	Arfon	15	
	Refeniw- Incwm/ Arianwyr	Arfon	11	0
	Taliadau/ Credydwyr	Arfon	8	0
	Refeniw- Trethi a Budd Dal	Arfon Dwyfor Meirion	36 17 11	0 0 2
	Rheolaeth Risg/ Yswiriant	Arfon	2	0
	Uned Reoli	Arfon	2	0
Cyllid Cyfanswm			178	2 (98.9% yn siarad Cymraeg)

GWASANAETH	UNED	ARDAL	NIFER	NIFER DDIM YN SIARAD CYMRAEG
-------------------	-------------	--------------	--------------	-------------------------------------

Economi a Chymuned	Adfywio Cymunedol	Anhysbys	4 2 2	0 0 0
	Amgueddfeydd	Arfon Dwyfor Anhysbys	6 3 1	0 0 0
	Archifau	Arfon Meirion	9 3	0 0
	Cefnogi Busnes	Arfon	9	0
	Celfyddydau	Arfon Anhysbys	1 1	0 0
	Celfyddydau Perfformio	Dwyfor Meirion	17 7	1 (wrth gefn)
	Ewrop	Arfon	1	0
	Ieuenctid	Arfon Dwyfor Meirion Llawn-amser	60 25 39 17	0 0 8 0
	Morwrol	Dwyfor Meirion Anhysbys	16 2 0	0 1 0
	Orielau	Arfon Anhysbys	1 1	1 rhan-amser 0
	Parciau Gwledig	Arfon	6	0
	Prosiectau Sylweddol	Arfon Anhysbys	5 3	0 0
	Sgiliau a Mentergarwch	Arfon Dwyfor Meirion	5 1 2	0 0 0
	Strategaeth a Datblygu	Arfon	4	0
GWASANAETH	UNED	ARDAL	NIFER	NIFER DDIM YN SIARAD CYMRAEG

	Twristiaeth, Marchnata a Gofal Cwsmer	Arfon Dwyfor Meirion Anhysbys	13 3 4 12	0 0 0 0
	Uned Reoli	Arfon	3	0
Economi a Chymuned Cyfanswm			288	2 (92.4% yn siarad Cymraeg)

6. Prif-Ffrydio'r Gymraeg

A) Prif-Ffrydio (Strwythurau a Chyfrifoldebau)

Mae'r Cyngor yn sicrhau lle amlwg i'r Gymraeg o fewn ein trefniadau asesu effaith cydraddoldeb statudol. Mae ein dogfennaeth Cabinet yn nodi'n glir yr angen i ystyried angen asesiad o'r math ac mae'r Swyddog Cydraddoldeb ac iaith yn craffu rhaglen waith y Cabinet er mwyn tynnu sylw at y gofynion mewn perthynas ag unrhyw adroddiadau sy'n cael eu paratoi. Byddwn yn edrych ar ein trefniadau yng ngoleuni'r Safonau ac yn eu haddasu yn unol â'r angen.

B) Hyrwyddo'r Iaith Gymraeg

Cyngor Gwynedd yw corff arweiniol a sefydliad llelyol Hunaniaith. Partneriaeth amlasiantaethol yw Hunaniaith a ddaeth ynghyd i weithredu prosiectau a gosod cyfeiriad strategol ar gyfer hyrwyddo'r Gymraeg yng Ngwynedd. Mae strwythur gweithredu Hunaniaith fel a ganlyn:

Grŵp Cyfeiriad Strategol
Grŵp Gweithleoedd a Gwasanaethau Dwyieithog
Gweithgor Dylanwadu ar Ddefnydd Cymdeithasol Plant o'r Gymraeg

Bu 5 swyddog yn gyfrifol am gydlynw, gosod cyfeiriad a gweithredu rhaglen waith Hunaniaith yn ystod 2013-14, sef:

- Swyddog Hyrwyddo iaith (a gyflogir yn uniongyrchol gan y Cyngor). Dyletswyddau goruchwylio yn unig berthynai i'r swydd hon rhwng Mehefin 2013 a Medi 2014 tra bydd deilydd y swydd ar secondiad;
- Swyddog Datblygu Iaith Gwynedd x 3, cyflogir un o'r swyddi drwy grant gan Is-adran y Gymraeg, Llywodraeth Cymru ar ddwy arall drwy gyfuniad o arian Cynllun Strategol Cyngor Gwynedd a'r cyllid sy'n arfer cyflogi'r Swyddog Hyrwyddo iaith.
- Cydlynwydd Siarter Iaith Ysgolion Cynradd Gwynedd, swydd a gyllidir ar y cyd rhwng Cyngor Gwynedd a grant gan Is-adran y Gymraeg, Llywodraeth Cymru.

Comisiynodd Hunaniaith ymgynghorydd i baratoi Strategaeth Iaith i Wynedd ar gyfer y cyfnod 2014-17 ynghyd a Chynllun Gweithredu .

Mae Hunaniaith yn gweithredu nifer o brosiectau drwy Adrannau'r Cyngor gan fanteisio ar gyfleoedd i hyrwyddo'r Gymraeg a chynllunio ieithyddol y tu hwnt i ofynion statudol, megis:

- Cydlynu gweithrediad Siarter Iaith Gymraeg Ysgolion Cynradd Gwynedd yn 98 ysgol gynradd y Sir;
- Adnabod gwaelodlin defnydd o'r Gymraeg ymysg disgyblion 14 ysgol uwchradd Gwynedd;
- Ymchwilio i'r ffactorau sydd yn dylanwadu ar y Gymraeg mewn cymunedau penodol yn sgil cyhoeddi canlyniadau Cyfrifiad 2011;
- Sicrhau cyfle i gynllunwyr iaith mewn cymunedau gwrdd â Swyddogion Polisi Cynllun Uned Polisi Cynllunio ar y Cyd - Gwynedd a Môn.

Mae Hunaniaith yn gweithredu'n gymunedol er mwyn meithrin agweddau cadarnhaol, cynyddu statws a hyder pobl i ddefnyddio'r Gymraeg mewn gwahanol gyd-destunau. Bu pwyslais ar weithio yn y cymunedau ble u gostyngiad arwyddocaol yng nghanrannau siaradwyr Cymraeg yn sgil cyfrifiad 2011:

- Cynhaliwyd diwrnodau o weithgareddau i deuluoedd â phlant ifanc i hyrwyddo'r Gymraeg fel iaith i'w throsglwyddo i blant ac i'w defnyddio yn y teulu
- Hwyluswyd proses o fapio sefyllfa'r Gymraeg a chynllunio ei ffyniant mewn cymunedau sy'n dangos gostyngiad yng nghanrannau siaradwyr Cymraeg;
- Hyrwyddwyd ymwybyddiaeth a balchder yn y Gymraeg drwy gyfrwng gweithdai pêl droed;
- Cydweithiwyd gyda choleg addysg bellach ac asiantaeth Sgiliaith i greu modiwl ar-lein sy'n hyrwyddo'r Gymraeg fel sgil ac fel cyfrwng dysgu ymysg myfyrwyr galwedigaethol;

Mae Hunaniaith hefyd yn cydweithio gyda Swyddogion Iaith nifer o gyrff cyhoeddus sydd yn gwasanaethu yng Ngwynedd. Yn 2013/14, bu i Hunaniaith weithredu'r prosiect canlynol ar y cyd â hwy:

- Academi Datblygu Sgiliau Cymraeg i Reolwyr

Mae'r Gymraeg yn parhau i fod yn flaenoriaeth o fewn i Gynllun Strategol Cyngor Gwynedd 2013 - 2017 a hunaniaith yw'r cerbyd ar gyfer gweithredu nifer o'r blaenoriaethau a adnabyddir yno.

7. Dadansoddiad o berfformiad

A) Ymarfer Da

- Sefydlu Grŵp Tasg i ymateb i ac adrodd ar ymateb Cyngor Gwynedd i fframwaith strategol Mwy na Geiriau
- Gweithredu ar argymhellion y Ganolfan Cynllunio Iaith mewn perthynas â chontractau Gwasanaethau Cymdeithasol
- Ystyried ehangu'r prosiect Pencampwyr Iaith i Gartrefi Preswyl y Cyngor
- Adolygu a chytuno ar Ganllawiau Iaith rhwng gwasanaeth Derwen a'r Bwrdd Iechyd, mewn cydweithrediad a Swyddfa'r Comisiynydd

B) Meysydd Blaenoriaeth

- Ymateb i ofynion y Safonau Iaith, gan sicrhau ein bod, ple bynnag bosib, yn anelu at fynd tu hwnt i'r gofynion craidd
- Defnyddio'r Safonau Iaith fel man cychwyn i wella'n ddarpariaeth ac i ddwyn perswâd ar gyrff eraill i wella eu darpariaeth cyfrwng Cymraeg
- Gosod trefniadau er mwyn gallu mesur ac adrodd ar ein cydymffurfiaeth a'r Safonau Iaith.

8. Cyhoeddi Gwybodaeth

Byddwn yn cyflwyno'r Adroddiad i Bwyllgor Iaith y Cyngor ac yna i Gomisiynydd y Gymraeg. Bydd y dogfennau yn cael eu cyhoeddi ar wefan y Cyngor.